„Senátorka umřela."
K jazykové kultuře veřejnoprávního televizního a rozhlasového zpravodajství

Robert Adam

Úvod

Tento příspěvek[1] se nezabývá polemikou obecně ani konkrétně. Jeho závěry však lze chápat jako polemické ve vztahu k onomu vlivnému pojetí jazykové kultury, kterým se řídí jazyková praxe veřejnoprávního vysílání. Motivací k napsání tohoto textu byl – přiznávám – můj subjektivní pocit nepatřičnosti některých jazykových prostředků, které jsem opakovaně slýchal – a stále slýchám – v rozhlasovém a televizním zpravodajství. (Pro tuto subjektivní motivaci jsem se rozhodl neužívat zde autorský plurál.)

Vybral jsem si čtyři jazykové jevy, které mě v letošním roce ve zpravodajství veřejnoprávního rozhlasu a televize „tahaly za uši" nejsoustavněji a nejvíc. Nejde o ojedinělé lapsy; všechno jsou to projevy obecnějších tendencí. Na postoje k těmto čtyřem jevům jsem se pak zeptal studentů (používám generické maskulinum, avšak výraznou většinu mezi dotazovanými měly ženy) prvního cyklu bohemistiky na Filozofické fakultě UK v Praze a na Pedagogické fakultě TU v Liberci, tedy představitelů té části dnešní mladé generace, která má o češtinu zájem a u které se předpokládá jazykový cit. Celkem jednasedmdesát studentů (27 posluchačů druhého a třetího ročníku pražské bohemistiky a 44 posluchačů prvního ročníku bohemistiky liberecké) odpovídalo prostřednictvím anonymní písemné ankety na celkem šest otázek. Nyní postupně proberu ony čtyři jazykové jevy a názory studentů na ně; zobecněním konkrétních odpovědí bude posléze možno popsat, jak by se podle představ respondentů měla vyjadřovat veřejnoprávní média.

1. „Umřel(a)"

Již řadu měsíců (pár let, chcete-li) používá zpravodajský pořad České televize Události, když referuje o úmrtí významné osoby, sloveso *umřít*. Někdy se taková smrt dostane i do úvodního přehledu zpráv. V březnu letošního roku tak v Událostech zazněla věta *Senátorka Moserová umřela* se zmíněným slovesem v rematické pozici; uvnitř zpráv se pak stejné sloveso opakovalo, tentokrát bez větného přízvuku. V dubnu dokumentarista Pavel Koutecký kupodivu *zemřel*, avšak

v květnu už zase *umřel* generál František Peřina, v červnu *umřel* herec a pedagog Boris Rösner a v srpnu *umřel* dokumentarista Jan Špáta.

SSČ u žádného z obou sloves neuvádí žádné stylové charakteristiky. *Umřít* je vyloženo synonymem *zemřít*, u *zemřít* je význam přiblížen pomocí spojení *přestat žít* a opět pomocí *umřít*. Doklady užití jsou u obou sloves podobné: „u. na rakovinu, hladem, po delší nemoci; u. za svobodu"; „z. na zápal plic; z. hladem; z. za vlast; z. hrdinskou smrtí". Ve SSJČ je situace podobná: stylová charakteristika není přítomna, význam heslového slova *umřít* je vysvětlen synonymem *zemřít*, význam slovesa *zemřít* je vysvětlen opisem; z toho (snad) vyplývá, že *zemřít* je jaksi základnější, bezpříznakovější. (V Jungmannově slovníku je to mimochodem právě naopak: *umru* se vykládá, kdežto u *zemru* je uvedeno synonymum *umru*.) Jazykové slovníky tedy implicitně naznačují, že slovesa *umřít* a *zemřít* jsou volně zaměnitelná. Jenže ve skutečnosti nejsou. Vysvítá to i z článku R. Blatné (1994): autorka v něm uvádí řadu přenesených expresívních významů slovesa *umřít* (a *umírat*), kdežto sloveso *zemřít* do přehledu adherentně expresívních „morbidních" lexémů vůbec nezařazuje.

První bod mé anonymní ankety zněl takto: **V češtině je mnoho sloves a obratů, jimiž lze označit něčí smrt, např. *navždy nás opustil, pošel, natáhnul bačkory, zesnul, umřel, chcípnul, odešel, zemřel* aj. Do jakých komunikačních situací, oblastí, žánrů či kontextů se podle vás hodí sloveso *umřel*? Do jakých komunikačních situací, oblastí, žánrů či kontextů se podle vás hodí sloveso *zemřel*?** Na první podotázku odpovídali respondenti takto: *soukromá oblast, běžná komunikace, neoficiální projev, situace neutrální a hovorové, obecná čeština, lidové, v rodině, při hovoru s dětmi, o zvířeti, o zvířeti i člověku, o zvířeti (máme-li k němu vztah), o někom neznámém, o někom blízkém, mezi blízkými osobami, mezi známými, familiární, v beletrii, úplně aktuální sdělení, bez soucitu, bez citového vztahu a bez úcty k zemřelému, tvrdé, všechny situace, všechny situace kromě formálních*. Někteří respondenti rozlišovali: *běžná mluva a hovorová čeština, pokud se mluví o lidech, a oficiální, spisovná čeština, pokud se mluví o zvířatech*. Objevily se i odpovědi formulované negativně: *ne v médiích, nikdy ve smutečních oznámeních, nehodí se do oficiálních komunikačních situací*. Na druhou podotázku se objevily následující názory: *oficiální a formální situace, když se komunikanti neznají, veřejné vyjádření, neutrální, neutrální až knižní, stylově vyšší, psaný i mluvený text, když k zesnulému chováme úctu, když je očekáván soucit, jemnější, vznešenější, o někom (mně) známém, ne u zvířat, v médiích, v televizi a rádiu, ve zpravodajství, umělecký a publicistický styl, odborná komunikace, životopisy, úřední oblast, parte, kondolence a promluva na pohřbu, všechny situace*. Ke složitěji formulovaným odpovědím patří: *působí nejvíc neutrálně, je neexpresívní, tedy prakticky všude, kde nechceme vyjádřit „nic navíc"*.

Nejčastěji si tedy studenti spojují sloveso *umřít* s běžnou, neformální, neoficiální komunikací, s komunikací v rodině a s hovorem k dětem. Sloveso *umřít* je podle mnoha z nich necitlivé a neuctivé; nemálo je těch, kteří by toto sloveso o člověku vůbec neužili. Několik studentů chápe toto sloveso jako vhodné pro referování o aktuální události. Naopak sloveso *zemřít* je hodnoceno jako neutrální nebo jako neutrální až vyšší, je spojováno s faktory oficiálnosti, veřejnosti a formálnosti. Výrazná část respondentů očekává toto sloveso v médiích, a to psaných i mluvených. Je podle nich uctivé a jemné, a proto vhodné, mluvíme-li veřejně o smrti člověka. Někteří studenti pociťují ve významu slovesa *zemřít* rys neaktuálnosti.[2] Kdybych býval skončil u této otázky, bylo by už z odpovědí na ni jasné, že studenti pokládají expresívnější sloveso *umřít* za nevhodné pro mediální zpravodajství; a to nejen proto, že je „nepatřičně" hovorové a příliš neformální, nýbrž i proto, že je neuctivé – jak vůči vnímatelům sdělení (protože je asociováno s komunikací s dětmi), tak (zejména) vůči zesnulé osobě (protože by ho mnozí užili spíš o zvířeti).[3]

Druhá anketní otázka se týkala téhož jevu, ale přistoupila k němu z druhé strany: **Které sloveso označující smrt je podle vás vhodné ve veřejnoprávním televizním a rozhlasovém zpravodajství, jde-li o smrt významné veřejně známé osoby?** (Anketní lístek obsahoval upozornění, že u otázek 2–6 lze uvést více variant.) Z 27 studentů pražských uvedlo 27 sloveso *zemřel*, 12 *zesnul*, 10 *(navždy) odešel*, 9 *(navždy) nás opustil*, 2 *umřel* a 1 *skonal* (toto sloveso nebylo uvedeno v bodě 1, odtud jeho ojedinělý výskyt). Ze 44 studentů libereckých uvedlo 36 *zemřel*, 21 *(navždy) nás opustil*, 13 *zesnul*, 11 *(navždy) odešel* a 1 *umřel*. Výsledky ukazují, že neutrální sloveso *zemřel* považují respondenti za bezkonkurenčně nejvhodnější pro mediální zpravodajství. Neformální *umřel*, prosazované Českou televizí, pro ně přitom není ani druhou, třetí, ba ani čtvrtou volbou: studenti před ním dávají přednost výrazům metaforickým, stylově vyšším.

2. „Taky"

Zpravodajství České televize už delší dobu upřednostňuje hovorovější lexikální varianty zvláště neplnovýznamových a deiktických výrazů před knižnějšími. Nepoužívá například u demonstrativ postfix *-to*, nýbrž *-hle*; ve spojení s dalším stylově nižším výrazem se tak 17. května mluvilo v Událostech (neformálně, a opět: neuctivě) o *poradci téhle partaje* (výraz *partaj* byl mimochodem v Událostech užit i 10. září). Jedním z takových slov, které je ve zpravodajství zvlášť časté, je částice *taky*. Ve SSČ najdeme u tohoto slova hodnocení „hovorové"; u podoby *také* není stylová charakteristika uvedena (to znamená, že jde o výraz neutrální)

a souznačné výrazy *též* a *rovněž* jsou označeny jako „knižní". Poněkud jiné charakteristiky připisuje jednotlivým výrazům P. Sgall v knize *Jak psát a jak nepsat česky* (s. 40): výraz *taky* „se někdy zbytečně považuje za »jen« hovorový, ačkoli druhý člen [tzn. *také*, pozn. R. A.] má slabší nebo silnější nádech knižní, a není tedy stylově neutrální".

Těchto výrazů se týkala třetí otázka ankety: **Který z následujících výrazů považujete za vhodný ve veřejnoprávním televizním a rozhlasovém zpravodajství? Proč?** TAKY, ROVNĚŽ, TÉŽ, TAKÉ. 27 studentů pražské filozofické fakulty zvolilo výraz *také*, 16 *rovněž*, 9 *též* a 2 *taky*. Ze studentů liberecké fakulty pedagogické se 37 vyslovilo pro *také*, 23 pro *rovněž*, 12 pro *též* a 4 pro *taky*. Výraz preferovaný Českou televizí tedy považují studenti bohemistiky mezi všemi čtyřmi synonymy za nejméně vhodný. Zajímavá jsou i zdůvodnění. Podoba *také* respondentům vesměs připadá „bezpříznaková", „neutrální (ani knižní, ani hovorová)" a zní jim „přirozeně". Podobu *taky* považují za „příliš hovorovou" (nebo prostě za „hovorovou"), „tvrdou" nebo „nekultivovanou" a je pro ně „nepřijatelná pro tuto komunikační situaci". Výraz *též* respondenti hodnotí jako „(příliš) knižní", „zastaralý", „kostrbatý" nebo „básnický". Jak je vidět, v jazykovém povědomí studentů bohemistiky platí stylové charakteristiky SSČ, nikoli Sgallovy. Patrné je i stupňovité chápání knižnosti: většina studentů nepociťuje výrazy *rovněž* a *též* jako stylově rovnocenné. Studenti se značnou samozřejmostí volili pro veřejnoprávní zpravodajství výraz, který jim připadal neutrální, a pokud byli tolerantní ke stylové výchylce, pak šlo zásadně o výchylku směrem vzhůru. Jeden z pražských studentů uvedl explicitně, že „méně formální výrazy obvykle podvědomě snižují serióznost zpravodajství"; jeden hlas z Liberce má za to, že „*rovněž* působí příjemně nadstandardně, zvyšuje úroveň projevu".

3. Adjektiva na místě trpných příčestí

Třetí sledovaný jev se dlouhodobě týká rozhlasu, konkrétně zpravodajské stanice Radiožurnál (avšak právě v těchto dnech s ním přicházejí i moderátoři televizních Událostí). Jde o to, že se tato stanice soustavně a cíleně snaží neužívat trpná příčestí. Občas se příčestí trpné objeví ve spontánní řeči moderátora (např. D. Takáč 27. června řekl spatra *byl zahájen*), ale ve čtených zprávách ho moderátoři i redaktoři nahrazují jinými konstrukcemi. Pohříchu ne vždy zazní místo očekávaného pasívního vyjádření reflexívní deagentiv nebo prosté aktivum: redaktoři zhusta nahrazují trpné příčestí od něj odvozeným adjektivem. K této problematice se vyjadřuje mj. praktická příručka pracovníků jazykové poradny ÚJČ AV ČR *Na co se nás často ptáte* (s. 135): „Nadále si však musíme hlídat situace, kdy záleží na rozdílu: krátký jmenný tvar slovesného příčestí vyjadřuje

děj, zatímco dlouhý tvar přídavného jména stav: (...) *Během druhé světové války byla jabkenická obora oplocená* (za války byl kolem ní plot, před válkou a po ní tam být nemusel) – ... *byla oplocena* (tehdy postavili plot a možná tam stojí dodnes). / Ojediněle rozhoduje koncovka o významu slovním: *počestná žena byla sťata* (popravena) × *byla sťatá* (silně opilá; hovorové, expresivní)."

Ve veřejnoprávním rozhlasovém zpravodajství slýcháme *bude zachovaná* a *bude postupně podřízená* (obojí 7. dubna), *předseda byl obviněný, že umožňoval* (12. dubna), *management je vyšetřovaný kvůli korupci* (2. května) nebo *předseda bude zvolený* (20. července). Ve všech těchto případech je adjektivum nenáležité, avšak porozumění v zásadě nebrání. Horší je to s vyjádřeními *zákon byl v roce 2001 zpřísněný* (10. dubna), *hraniční přechod byl z bezpečnostních důvodů uzavřený koncem března* (15. dubna) nebo *jeden účastník byl při nehodě zraněný* (březen, přesné datum jsem si nepoznamenal): všechna totiž znamenají něco jiného, než co chtěli redaktoři nejspíš říct. Vyjádření *před 57 lety byl ve věznici na Borech popravený generál Heliodor Píka* (21. června) nebo *podle Miloševičova syna byl jeho otec v haagské věznici otrávený* (březen) pak dokonce vyznívají komicky, přestože v obou případech jde o dost vážnou věc.

Trpných příčestí se týkala čtvrtá a pátá otázka ankety. Čtvrtá zněla takto: **Které z následujících vyjádření považujete za vhodné ve veřejnoprávním televizním a rozhlasovém zpravodajství?** ***Dvě osoby se při nehodě zranily. Dvě osoby byly při nehodě zraněny. Dvě osoby byly při nehodě zraněné.*** Pasívní tvar *byly zraněny* zvolilo 26 pražských a 42 libereckých studentů, reflexívní *zranily se* pět pražských a osm libereckých, verbonominální přísudek *byly zraněné* žádný pražský a jeden liberecký student. Je tedy evidentní, že adjektivum v dějovém významu je v situacích, v nichž existuje významový rozdíl, pro studenty zcela nepřijatelné. Pátá anketní otázka obsahovala větu s přísudkem v budoucím čase – v takových případech se významový rozdíl poněkud stírá: **Které z následujících vyjádření považujete za vhodné ve veřejnoprávním televizním a rozhlasovém zpravodajství?** ***Náměstí bude pojmenované po bývalém prezidentovi XY. Náměstí bude pojmenováno po bývalém prezidentovi XY. Náměstí pojmenují po bývalém prezidentovi XY.*** 27 pražských a 42 libereckých studentů vybralo pasívní tvar *bude pojmenováno*, dva pražští a tři liberečtí studenti aktivní *pojmenují*, pět pražských a dva liberečtí verbonominální přísudek *bude pojmenované*. Zde je tolerance k adjektivním tvarům o trochu vyšší, ale pociťovaná bezpříznakovost konstrukce s trpným příčestím je i zde nade vši pochybnost.

4. „Na hřbitovu"

Někdy na přelomu března a dubna referoval zpravodajský pořad České televize Události o čemsi, co se stalo *na hřbitovu*, a 11. července se zmínil o *univerzitě v Jeruzalému*. Pro oba výrazy je přitom kodifikována jediná koncovka lok. sg., koncovka *-ě*. Dříve se sportovci umisťovali *v závodě*, v letošním roce v České televizi prakticky výhradně *v závodu*; zde jsou arci kodifikovány koncovky obě. Pohyb v mediálním úzu je jednosměrný: s koncovkou *-ě* namísto výhradně kodifikovaného *-u* jsem se nesetkal.[4]

Abych zjistil, zda tento pohyb odráží změny v jazykovém povědomí uživatelů češtiny, zeptal jsem se studentů bohemistiky v anketě i na tento jev: **Které z následujících vyjádření považujete za vhodné ve veřejnoprávním televizním a rozhlasovém zpravodajství? Proč? na Vyšehradském hřbitově, na Vyšehradském hřbitovu.** Všech 27 pražských studentů pokládá za vhodný tvar *(na) hřbitově*, jeden z nich připouští i *(na) hřbitovu*. Libereckých adeptů bohemistiky považuje za vhodný tvar *(na) hřbitově* 39, *(na) hřbitovu* šest.

Jak studenti svůj výběr zdůvodňovali? Někteří uváděli, že slovo *hřbitov* „patří k podvzoru *les*" nebo že „koncovka *-ě* náleží k významu místa"; pro jiné je *na hřbitově* „jediná správná forma", je „neutrální", „přirozenější", „častější" a „zní lépe"; spíše ojediněle byla tato varianta hodnocena jako „korektnější" nebo „spisovnější", „spisovně správná". Naopak *na hřbitovu* studentům „zní divně", koncovka *-u* se podle nich „vztahuje jen k dativu"; podle některých tento tvar „zastarává", podle jiných „zní nespisovně". Studenti, kteří uvedli obě varianty, mezi nimi „necítí rozdíl" nebo by se „ani nad jednou nepozastavili". Oněch několik studentů, kteří upřednostnili tvar *(na) hřbitovu*, uvedlo „ale proč, to nevím, zní to lépe" či „myslím, že je to více spisovné", nebo (nejčastěji) svou volbu ponechali bez zdůvodnění. Celkový obraz vyvstávající z těchto komentářů možná působí chaoticky, ale zřetelně se z něj rýsuje implicitní předpoklad, že vhodný výraz je ten, který je přirozený a obvyklý – a spisovný. Stanoviska k tvaru *na hřbitovu*, který byl hodnocen jako archaický, více spisovný i nespisovný, pak ukazují na bezradnost respondentů tváří v tvář neuzuálnímu jazykovému prostředku, jemuž nelze připsat žádnou evidentní stylovou charakteristiku; i pro mě – nezakrývám – je nejvýstižnější formulace, že *na hřbitovu* „zní divně".

Závěry

Z anketních odpovědí na otázky týkající se jednotlivých jazykových jevů vysvítají následující obecné závěry:

1) Studenti bohemistiky implicitně chápou veřejnoprávní televizní a rozhlasové zpravodajství jako komunikační situaci oficiální, veřejnou a formální (definice těchto pojmů uvádí Mareš 2003).

2) Za vhodné pro takto vymezenou komunikační situaci zcela samozřejmě považují jazykové prostředky spisovné (o jejich roli v mediální komunikaci viz Jirák 2006).

3) Výraznou přednost studenti dávají prostředkům neutrálním, bezpříznakovým. Neutrální pro ně neznamená „přítomný ve spisovné i obecné češtině", nýbrž „ani hovorový, ani knižní, ani expresívní". V představách respondentů tedy jde o neutralitu v rámci spisovnosti, nikoli v rámci celého národního jazyka.

4) Studenti tolerují ve zpravodajství médií veřejné služby odchylky od neutrálního stylového pólu směrem vzhůru, nikoli směrem dolů. Občasné užití knižních prostředků podle nich chvályhodně zvyšuje jazykovou úroveň komunikátu, kdežto užití prostředků hovorových snižuje jeho serióznost (o znacích seriózní zprávy viz Bartošek 2004).

5) Jazykové povědomí studentů bohemistiky nepotvrzuje shrnující závěry Ivy Nebeské (1996, s. 109), že se „posiluje (...) blízkost mezi spisovností a psaností; (...) v mluvených [projevech] je mísení prvků spisovných a nespisovných v různé míře tolerováno. Podporují se tak divergentní tendence mezi psaností a mluveností (...)". V povědomí příslušníků mladé generace zůstává pevně zakotvena existence mluvených typů komunikátů, v nichž je takové mísení nepřípustné.

6) V jazykovém povědomí studentů bohemistiky neplatí, že by neutrální spisovnost byla v rozporu s přirozeností jazykového ztvárnění sdělení. Naopak: v komunikační situaci vyžadující spisovné vyjadřování je nepřirozené užívat jazykové prostředky nespisovné, ba i hovorové. Přirozenost tedy nesouvisí s neformálností, nýbrž je spatřována v zachovávání stylových a žánrových norem.

7) Ukazuje se, že je-li přirozenost vyjadřování ve veřejných oficiálních komunikátech ztotožněna s jejich směřováním k neformálnosti, pak není slučitelná s jazykovou kultivovaností.

Výsledky ankety ukazují, že sdělovací prostředky veřejné služby zbytečně a v rozporu s očekáváním respondentů deformalizují svou stylovou polohu a tím snižují svou jazykovou úroveň. Patrně v zájmu přirozenosti vyjadřování, nesprávně ztotožněné se směřováním k neformálnosti a povýšené na nejvyšší stylovou hodnotu, používají nejen prostředky hovorové, tedy stylově nižší (*taky*), nýbrž i domněle hovorové („divné" jako *na hřbitovu* či matoucí jako *byl uzavřený* s významem dějovým), a dokonce i nezdvořilé (*senátorka umřela*).

Implicitním, leč široce sdíleným jazykovým představám a požadavkům adeptů bohemistiky tedy veřejnoprávní média vstříc nevycházejí. Lze se pak těchto

médií ptát, čímiže požadavky se řídí. Kteříže diváci a posluchači to jsou, kdo si přeje jazykově neformální zpravodajství. A existují-li takoví diváci a posluchači, proč jsou pro ty, kdo rozhodují o jazykovém ztvárnění zpráv, směrodatnější než studenti češtiny.[5]

Poznámky

[1] Tento text vznikl v rámci výzkumného záměru MSM-0021620825 Jazyk jako lidská činnost, její produkt a faktor.

[2] Striktně vzato se tyto charakteristiky týkají pouze příslušných sloves užitých v minulém čase. Bylo by bezpochyby zajímavé zkoumat i konotace dalších jejich tvarů; zvlášť zajímavý se mi zdá rozdíl v imperativu. *Zemři* zní v dobrodružné literatuře a akčních filmech celkem neutrálně zřejmě právě proto, že je toto sloveso tak formální. Nedistancované *umři* je naproti tomu kruté a bezcitné.

[3] Neuctivé k zemřelým bývá zpravodajství ČT i vinou užití dalších jazykových prostředků (např. i tvaroslovných), které jsou nositeli nežádoucího příznaku neformálnosti: 28. června pořad Události referoval o patnáctiletém chlapci, který podlehl zraněním, která utrpěl, když při automobilové nehodě „vypadnul" z okna.

[4] Preference koncovky *-u* v lok. sg. mask. i v místním významu byla obzvlášť patrná před několika lety (současný stav neznám) v časopise Týden: *v Římu, v Londýnu, na stolu, na záchodu* (což nemělo znamenat „nahoře na míse nebo na prkýnku"). Silně to připomínalo dávnou puristickou zásadu přímočaré pravidelnosti.

[5] Všem posluchačům, kteří se účastnili mé ankety, tímto děkuji; že by bez nich tento příspěvek nevznikl, je nasnadě.

Literatura

BARTOŠEK, J. Znaky důvěryhodné žurnalistické zprávy. In *Spisovnost a nespisovnost – zdroje, proměny a perspektivy*. Brno : MU, 2004, s. 216–221.

BLATNÁ, R. Česká morbidní slovní zásoba ve vztahu k expresivitě. *NŘ*, 1994, roč. 77, s. 160–168.

ČERNÁ, A.; SVOBODOVÁ, I.; ŠIMANDL, J.; UHLÍŘOVÁ, L. *Na co se nás často ptáte*. Praha : Scientia, 2002.

JIRÁK, J. Diskuse o užívání spisovné češtiny z hlediska medializace veřejné a soukromé komunikace. *NŘ*, 2006, roč. 89, s. 15–20.

JUNGMANN, J. *Slovník česko-německý*. Praha : Academia, 1989–1990 [1835–1839].

MAREŠ, P. Spisovnost a nespisovnost, formálnost a neformálnost. In *Přednášky z XLVI. běhu LŠSS*. Praha : FF UK, 2003, s. 99–108.

NEBESKÁ, I. *Jazyk – norma – spisovnost*. Praha : UK, 1996.

SGALL, P.; PANEVOVÁ, J. *Jak psát a jak nepsat česky*. Praha : Karolinum, 2004.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Praha : Academia, 2000. (SSČ)

Slovník spisovného jazyka českého. Praha : Academia, 1989 [1960–1978]. (SSJČ)